

Vlasta Stavbar

IZJAVE V PODPORO MAJNIŠKE DEKLARACIJE (2. del)

II. KRANJSKA

Za Kranjsko je v Pokrajinskem arhivu Maribor 252 pol z izjavami občinskih odborov in podpisi prebivalstva, drugih korporacij in duhovščine. Podporo politiki Jugoslovanskega kluba in izjavo za deklaracijo je dalo 198 občinskih odborov in županstev, kar je več kot polovica kranjskih občin. Deklaracijsko gibanje pa je zajelo poleg teh še okrog 60 manjših krajev, kjer je tudi potekalo pobiranje podpisov. Delni vzrok, da ni več občin podpisalo izjave, je verjetno vpliv Šušteršiča, ki je bil do konca vojne kranjski deželni glavar.

Pri izjavah iz Kranjske sem opazila, da jih je kar precej napisanih na že prej tiskanih obrazcih, ki vsebujejo osnovno vsebino majniške deklaracije in s tem tudi omenjajo habsburško klavzulo. V literaturi sem zasledila, da je to vzrok, da je na Kranjskem razmeroma veliko izjav vsebovalo habsburški okvir.¹⁰¹ Možna bi bila tudi druga razlaga, in sicer, da zaradi teh obrazcev ljudje ob izjavljanju niso pisali svojih tekstov, kot na primer na Štajerskem, kjer bi lahko izrazili svoje občutke in vizijo nove države.

V izjavah, ki niso bile napisane na obrazcih in jih ni malo ter na polah s podpisi prebivalstva je avstrijski okvir s cesarjem Karlom tudi poudarjen, kar bo razvidno iz nadaljnje analize po okrajih. Za primer navajam nekatere: žene iz Čemšenika s 499 podpisi, 16. 1. 1918: »Živela svobodna Jugoslavija pod slavnim žezlom Habsburžanov.«¹⁰² okrog 1000 podpisanih iz Toplic: »Vse za vero, dragi dom in blagega cesarja!«¹⁰³ Podpisani iz Lužarjev pri Velikih Laščah, 27. 1. 1918: ». . . smo odločno na strani onih, ki hočejo jugoslovansko državo s habsburškim vladarjem.«¹⁰⁴ Precej je tudi izjav, ki obsojajo razdiralno politiko v Slovenski ljudski stranki in pozivajo k enotnosti.

V primerjavi s Štajersko je poudarjanje Avstrije in Habsburžanov manjše, vendar še zdaleč ne zanemarljivo. Vzrok je tudi v tem, da je na Kranjskem podpisovanje imelo nekoliko drugačen pomen kakor v obmejnih krajih, kjer so potekali neprestani narodni boji in štajercijanska politika Nemcev, Kranjska pa je le predstavljala matico slovenstva.

Pregled po sodnih političnih okrajih Kranjske

Politični okraj Postojna*

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
POSTOJNA	Bukovje Košana Postojna Šmihel	županstvo občinski odbor železničarji županstvo župljani	442	259	181 181 701	27. 1. 1918	A
						13. 1. 1918	A
						8. 1. 1918	A
						7. 11. 1917	
ILIRSKA BISTRICA	Čelje Janeževo Brdo Kilovče	občinski odbor žene in dekleta občinski odbor žene in dekleta občinski odbor žene in dekleta	72 51 149	41 33 63	113 84 212	27. 1. 1918	
						27. 1. 1918	
						27. 1. 1918	
						28. 1. 1918	
						28. 1. 1918	

¹⁰¹ Ude, str. 103.

¹⁰² PAM, ADF, kart. III, št. 471.

¹⁰³ PAM, ADF, kart. III, št. 652.

¹⁰⁴ PAM, ADF, kart. III, št. 565.

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
SENOŽEČE	Prem	občinski odbor	138	26	164	6. 2. 1918	A
	Ratečevo Brdo	žene in dekleta občinski odbor				6. 2. 1918	
	Smerje	občinski odbor	40	32	72	28. 1. 1918	A
	Trnovo	žene in dekleta občinski odbor	115		115	27. 1. 1918	
		žene in dekleta podpisani duhovščina				27. 1. 1918	
Zagorje na Krasu	občinski odbor			2172	6. 1. 1918	21. 11. 1917	25. 11. 1917
VIPAVA	Hrenoviča, Studenec, Goriče, Šmihel, Landol, Sajevče, Hruševje	žene	245		245		A
	Laže	občinski odbor				29. 11. 1917	
	Senožeče	občinski zastop				8. 12. 1917	
	Šinadole	županstvo				30. 1. 1918	
VIPAVA	Šturje	županstvo				16. 12. 1917	
	Planina Šentvid	občinski odbor	261	95	356	26. 1. 1918	A
		možje in žene občinski odbor				20. 2. 1918	
	Vipava	občinski odbor				25. 11. 1917	A
		občinski odbor župan. zveza		16	16	25. 10. 1917	
Vrhpolje Ustje	Hranilnica in p. občinski odbor				27. 10. 1917		
	prebivalstvo	232	93	325	14. 12. 1917	17. 2. 1918	

* A na koncu podatkov pomeni, da je v izjavi posebej poudarjena pripadnost Avstriji.

V sodnem okraju Postojna je že 7. 11. 1917 županstvo Šmihel podpisalo deklaracijo. Pridana pa je tudi pola s 701 podpisom. V januarju sta svojo izjavo podala tudi občinski odbor Košana in županstvo Bukovje. Občina Košana pri tem izraža tudi hvaležnost papežu in »presvitlemu vladarju« Karlu I za njun trud za dosego miru. Svojo podporo deklaraciji so 8. 1. 1918 dali tudi železničarji postaj Rakek – Postojna – Planina s 181 podpisov: »Zahtevamo ujedinenje Slovencev, Hrvatov in Srbov v Jugoslavijo pod Habsburžani v okviru Avstrije.«¹⁰⁵

Ilirskobistriški sodni okraj je zbral kar 2932 podpisov. Zlasti veliko jih je iz Trnovega, več kot 2000, vmes so tudi podpisi otrok ali pa kar cele družine in število njihovih članov.¹⁰⁶ Iz Trnovega je svojo izjavo Jugoslovanskemu klubu poslala tudi duhovščina dekanije 21. 11. 1917. Med drugim je v izjavi rečeno: »Nikdar še ni bilo naše ljudstvo tako jednodušno jedino, kakor je s celim srcem oduševljeno za združenje vseh naših Jugoslovanov v samostojno državo pod habsburškim žezlom.«¹⁰⁷

Tudi občinski odbor in žene in dekleta Prema s 164 podpisi se v izjavi zavzemajo za: »svobodno državo pod Habsburžani.«¹⁰⁸

V senožeškem sodnem okraju je bil zbranih le 601 podpis, svojo izjavo pa je dalo 5 občinskih odborov. Med njimi tudi občinski zastop iz Senožeč, ki je že 8. 12. 1917 poslal podporo Jugoslovanskemu klubu in »odobrava navdušeno zjedinenje Slovanov pod habsburškim žezlom.«¹⁰⁹

V vipavskem okraju je izjava prebivalstva iz Št. Vida s 356 podpisi: »Iskreno želimo, da bi nam Bog kmalu dal pod habsburškim vladarjem Jugoslovansko državo, kjer bi Slovenci, Hrvati in Srbi imeli svoj lasten, lep, svobodni dom. – Mi ljubimo habsburško monarhijo; ravno zato zahtevamo njenim narodom lastno državnost in nam Jugoslovanom lastno neodvisno državo v njej, kajti le tako more monarhija obstati.«¹¹⁰ Vipava je svojo podporo deklaraciji podala že 25. 10. 1917, enako tudi »županska zveza« in Hranilnica in posojilnica Vipava, ki je svojo izjavo naslovila na poslanca dr. Lovra Pogacnika.

V celotnem političnem okraju Postojna je bilo zbranih 4756 podpisov.

¹⁰⁵ PAM, ADF, kart. III, št. 596.

¹⁰⁶ PAM, ADF, kart. III, št. 456.

¹⁰⁷ PAM, ADF, kart. III, št. 657.

¹⁰⁸ PAM, ADF, kart. III, št. 598.

¹⁰⁹ PAM, ADF, kart. III, št. 618.

¹¹⁰ PAM, ADF, kart. III, št. 671.

Politični okraj Kočevje

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
VELIKE LAŠČE	Lužarji	občinski odbor				1. 3. 1918	
	Hrustovo, Hlebče, Prhajevo, Jakičevo	podpisani občinski odbor	125	65	190	31. 1. 1918	A
	Velike Lašče	občinski odbor				5. 12. 1917	A
	Rob	županstvo				26. 11. 1917	
KOČEVJE	Sv. Gregor	občinski odbor				23. 12. 1917	
	Turjak	občinski odbor				11. 11. 1917	
	Banjaloka	občinski odbor				4. 12. 1917	
RIBNICA	Osilnica	občina občinski odbor			567	28. 2. 1918	A
	Osilnice + Sele	občinski odbor vaščani	414	154	568	2. 12. 1917	
RIBNICA	Dolenja vas	občinski odbor				29. 12. 1917	
	Jurjevica	podpisani županstvo	70	59	129	2. 1. 1918	A
	Loški potok	podpisani županstvo	131	123	254	26. 11. 1917	
	Ribnica	županstvo Posojilnica				7. 2. 1918	
	Slatnik	občinski odbor				29. 3. 1918	
						30. 12. 1917	A

V političnem okraju Kočevje se je 10 občinskih odborov izjavilo za deklaracijo, zbrali pa so 1708 podpisov, in sicer sodni okraj Kočevje 1135, sodni okraj Velike Lašče 190 in Ribnica 383 podpisov.

Občina Osilnica v svoji izjavi 28. 2. 1918 piše: »Ob enem rotimo brate Hrvate, da tudi oni nastopijo v edinosti za naše zahteve in pozabijo na stare spore.«¹¹¹ Občinski odbor te občine pa se radostno pridružuje združitvi Jugoslovanov pod Habsburžani: »Občinski odbor pozdravlja želje slovenskih občin po ujedinitvi Jugoslavije pod zastavo habsburške hiše, ter se jim radostno pridružuje.«^{111a}

Tudi 190 mož in žena iz vasi Hrustovo, Hlebče, Prhajevo in Jakičevo pri Lužarjih v sodnem okraju Velike Lašče je za: »jugoslovansko državo pod habsburškim vladarjem.«¹¹² Pod vlado Habsburžanov si je neodvisno državo jugoslovanskega naroda predstavljal tudi občinski odbor Velike Lašče v svoji izjavi 5. 12. 1917.¹¹³

Politični okraj Krško

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
KRŠKO	Krško	občinski odbor				5. 10. 1917	
	Raka	župan občinski odbor				28. 11. 1917	A
	Studenec	žene in dekleta občinski odbor	1118		1118	20. 12. 1917	
KOSTANJEVICA	Čatež	občinski urad				9. 2. 1918	
	Kostanjevica	občinski odbor				11. 12. 1917	
	Sv. Križ	občinski odbor	850		850	2. 7. 1918	A
MOKRONOG	Št. Jernej	žene in dekleta	725		725	23. 12. 1917	
	DVrbje	žene in dekleta občinski odbor				25. 11. 1917	A
	Mokronog	občinski odbor občani	248	115	363	21. 1. 1918	
RADEČE	Št. Rupert	žene in dekleta občinski zastop	657		657	13. 2. 1918	
	Tržišče					8. 12. 1917	
	Boštanj	občinski odbor				17. 12. 1917	A
	Št. Janž	žene in dekleta občinski odbor	326		326	31. 1. 1918	A
	Radeče	občinski odbor				2. 12. 1917	A
	Svibno-Sv. Križ	prebivalstvo	333	159	492	23. 12. 1917	A
						25. 11. 1917	A
						7. 12. 1917	A

¹¹¹ PAM, ADF, kart. III, št. 538.¹¹² PAM, ADF, kart. III, št. 565.¹¹³ PAM, ADF, kart. III, št. 546.

V političnem okraju Krško je deklaracijsko gibanje zajelo 16 krajev, zbrali pa so 4531 podpisov. Občinski odbor Krško je že 5. 10. 1917 podal svojo izjavo, »da bi čimpreje zasijala avstrijskim narodom zlata zarja častnega miru in nove lepše bodočnosti.«¹¹⁴

Veliko število podpisov so zbrale žene in dekleta iz občine Raka, in sicer kar 1118. Tudi občinski odbor Sv. Križ pri Kostanjevici (zdaj Podbočje) na slovensko-hrvaški meji izraža svoje občutke o združitvi: »Tu na slovensko-hrvaški in vlaško-srbski meji posebno živo čutimo, da smo vsi troji en narod, ki mora doseči združenje v svoji državi pod habsburško krono.«¹¹⁵ Žene in dekleta Boštjana s 326 podpisi zahtevajo v svoji izjavi: »da se neha strašno morenje in sklene pravični mir, da zasije zlato solnce svobode v jugoslovanski državi pod habsburškim žezlom.«¹¹⁶

Občinski odbor iz Št. Janža v sodnem okraju Radeče pa je 25. 11. 1917 izrazil podporo slovenskim narodnim poslancem in njihovi politiki: »da v družbi poštenih in nesebičnih narodnih voditeljev doseže neodvisno in samostojno jugoslovansko državo pod mogočnim habsburškim žezlom.«¹¹⁷ Deklaracijske izjave so bile pogosto priložnost, da so ljudje in tudi odborniki občine potarnali in poprosili za kakšno stvar. Št. Janž prosi Jugoslovanski klub, naj izbere poslanca, ki bo zastopal njihove koristi v državnem in deželnem zboru po Krekovi smrti. Tudi občinski odbor Radeče se v svoji izjavi 7. 12. 1917 zahvaljuje knezoškofu ljubljanskemu in ostalim, »ki so s to izjavo za avstrijsko Jugoslavijo pod habsburškim žezlom slovenskemu narodu pokazali pravo pot.«¹¹⁸

Pri Št. Janžu na Dolenjskem je bil v maju 1918 velik tabor. Na Rakovniku se je zbralo 10.000–11.000 ljudi. Na zboru so govorili dr. Anton Korošec, dr. Rybař iz Trsta, pisatelj Finžgar, socialdemokratski rudar Strgar, »Ljudske množice so kar kipele od navdušenja za sveto stvar«, končuje poročilo Slovenski gospodar.¹¹⁹

Politični okraj Kranj

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
ŠKOFJA LOKA	Javorje	občinski odbor žene in dekleta	325		325	17. 2. 1918	A
	Poljane	občinski odbor				6. 12. 1917	A
	Stara Loka Stara Oselica in Koprivnik	Prost. gasil. dr. odbor gasil. dr. občinski odbor		24	24	18. 12. 1917	
				25	25	13. 3. 1918	
	Trata	podpisani občina	363	237	600	12. 2. 1918	
			482	218	700		
	Zminec Železniki Škofja Loka Selca	podpisani občinski odbor občinski odbor občinski odbor županstvo				2. 12. 1917	A
						3. 12. 1917	
						30. 12. 1917	A
						26. 11. 1917	A
KRANJ	Cerklje	županstvo				18. 11. 1917	
	Kranj	občinski odbor				9. 12. 1917	
		županstvo				4. 12. 1917	
		meščanska zveza prebivalstvo	195	105	300	19. 5. 1918	A
	Šenčur Stražišče	občinski odbor žene in dekleta	619		619	20. 2. 1918	
	Breg, Drulovka, Orehok Voglje	žene in dekleta občinski odbor	125		125	2. 11. 1917	
					31. 1. 1918		
TRŽIČ	Sv. Ana Kovor	občinski odbor				4. 2. 1918	A
		občinski odbor žene in dekleta	558		558	3. 12. 1918	
	Tržič	občinski odbor žene in dekleta	501		501	13. 2. 1918	
					18. 2. 1918		

V političnem okraju Kranj je svojo podporo Jugoslovanskemu klubu in njegovi politiki podpiralo 14 občinskih odborov in 3777 ljudi. Občinski odbor Javorje v sodnem okraju Škofja Loka je

¹¹⁴ PAM, ADF, kart. III, št. 542.

¹¹⁵ PAM, ADF, kart. III, št. 537.

¹¹⁶ PAM, ADF, kart. III, št. 458.

¹¹⁷ PAM, ADF, kart. III, št. 506.

¹¹⁸ PAM, ADF, kart. III, št. 601.

¹¹⁹ Slovenski gospodar 52, 1918, 21, 23. 5., str. 3.

v izjavi 17. 2. 1918 poleg želje po miru želel: »Bog nam ohrani in obvaruj našega miroljubnega cesarja Karla I.«¹²⁰ Občinski odbor Poljane je zapisal 6. 12. 1917: »Edina naša rešitev je: Lastna jugoslovanska država pod habsburškim žezlom.«¹²¹ Občinski odbor Zminec 2. 12. 1917: »Jugoslovanom v habsburški Avstriji je bodočnost.«¹²²

Politični okraj Ljubljana

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
LJUBLJANA	Brezovica Grosuplje Lipljene Ljubljana	občinski odbor	680	24	680	25. 11. 1917	A
		žene in dekleta				11. 10. 1917	
		županstvo				15. 9. 1917	A
		podp. zastop. Slov				18. 9. 1917	
		A. Bonaventura					
	Ježica Moste	klub narod. napr.	496		496	4. 12. 1917	
		obč. svetnikov Lj.					
	Podgorica Sp. Slivnica	klub obč. svetovalcev	268		268	3. 12. 1917	A
		mesta (SLS)					
	Soteska Študenec-Ig Šmarje Zg. Šiška	dr. Dobrodelnost	250		250	15. 10. 1917	
		Šentj. prosv. dr.				5. 5. 1918	
		žene in dekleta				25. 12. 1917	
občinski odbor		11. 11. 1917					
županstvo		28. 11. 1917				A	
žene in dekleta		19. 1. 1918				A	
zastop. občine		20. 1. 1918				A	
Šmartno Št. Vid	župnik	261	95	356	6. 1. 1918	A	
	občinski odbor				21. 1. 1918		
	občinski odbor				25. 11. 1917	A	
	občinski odbor				25. 11. 1917	A	
Vič Želimlje Drenik	občinski odbor	52	19	71	23. 5. 1918	A	
	županstvo				28. 5. 1918		
VRHNIKA	Velika Ligonja Preserje Vrhnika	možje		118	3. 4. 1918		
		občinski odbor			25. 11. 1917		
		občinski odbor			25. 11. 1917	A	
		prebivalstvo			20. 2. 1918	A	
		županstvo			10. 12. 1917		
		občina			23. 12. 1917		
		prebivalstvo					
		občina			25. 11. 1917		
		občinski odbor			20. 11. 1917	A	
		županstvo					

Politični okraj Ljubljana je v deklaracijsko gibanje zajel 14 občinskih odborov, zbranih pa je bilo 2239 podpisov. Prve izjave so že iz septembra 1917.¹²³ Izjavljanje je trajalo vse do maja 1918.

Ohranjena je tudi izjava, ki so jo podpisali 15. 9. 1917 na pobudo škofa Jegliča in je znana kot ljubljanska izjava. Priložen je tudi tekst, ki ga škof Anton Bonaventura Jeglič pošilja Antonu Korošču 18. 9. 1917: »Pošiljam Vam izjavo vseh strank na Kranjskem za deklaracijo . . . Imel sem tudi že podpise vseh obmejnih Slovencev, razen g.g. Štajerske in pa zastopnikov liberalne stranke v Trstu. SD se niso hoteli pridružiti in sicer menda za to ne, ker je izjava preveč patriotična.«¹²⁴ Zakaj je škof Jeglič dal pobudo za izjavo in kakšni so bili ob tem njegovi nagibi, je tema, ki je zanimala številne zgodovinarje.¹²⁵ Prav gotovo je Jeglič z načelom dinastične zvestobe resno mislil. Njegove simpatije so veljale rešitvi jugoslovanskega vprašanja v okviru monarhije. Jeglič je v majniški deklaraciji gotovo videl političen program, ki je bil primeren za uresničitev te želje – rešiti slovensko narodno vprašanje. Ob tem pa mu moramo priznati iskreno slovensko narodno čustvovanje. Z ljubljansko izjavo je bila dana ljudem nekakšna orientacija v nadaljnjem deklaracijskem gibanju in pospešitev jugoslovanske državne zamisli, kot jo je predstavljala majniška deklaracija.

Iz Ljubljane so bile dr. Korošču poslane: izjava kluba narodnonaprednih občinskih svetnikov ljubljanskih 4. 12. 1917, izjava kluba občinskih svetovalcev stolnega mesta Ljubljana (SLS) 3. 12.

¹²⁰ PAM, ADF, kart. III, št. 509.

¹²¹ PAM, ADF, kart. III, št. 595.

¹²² PAM, ADF, kart. III, št. 690.

¹²³ To so časovno prve deklaracijske izjave, ki jih hrani Pokrajinski arhiv Maribor v fondu Acta declarationis prve faventia 30. V. 1917.

¹²⁴ PAM, ADF, kart. III, št. 553/1.

¹²⁵ Janko Pleterski, Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo, str. 140–145; podpisniki izjave str. 143, besedilo str. 294, op. 344.

1917, naslovljena na Jugoslovanski klub: »zahvaljujemo se mu, ker možato in odločno dela za združitve Slovencev, Hrvatov in Srbov v okrilju Habsburžanov. Obsoja vse spletke za razbitje narodne sloge, najostreje pa obsoja vse poskuse razbiti SLS.« ter izjavi društva »Dobrodelnost« 5. 12. 1917 in 5. 5. 1918 izjava šentjakobskega prosvetnega društva: »Samostojna jugoslovanska država v smislu deklaracije je življenjska zahteva krščanske prosvete in edino zadostno poročstvo za naš kulturni napredek v bodočnosti.«¹²⁶

Ob tem moram omeniti še veliki deklaracijski shod 24. 3. 1918 v Ljubljani. Na shodu so govorili županja Franja Tavčarjeva, Cilka Krekova ter dr. Anton Korošec. Slovenski gospodar poroča, da je Tavčarjeva na slovesen način Korošču izročila 200.000 podpisov za jugoslovansko deklaracijo. Nadalje časopis piše, da se je v nedeljo ob 11. uri vršil v »Unionu« slovesen sprejem deklaracijskih podpisov.¹²⁷

Več kot tričetr izjav iz ljubljanskega sodnega okraja posebej poudarja habsburški okvir. Na primer: žene in dekleta iz Spodnje Slivnice so 20. 1. 1918 s 250 podpisi izjavile: »Bog daj, da bi kmalu prišel za Slovence, Hrvate in Srbe v avstrijski monarhiji vstajenja dan, kjer bi se našli bratje v skupnem domu jugoslovanske države pod habsburškim vladarjem!«¹²⁸ Podobno je izjavila občina Moste, žene in dekleta Podgorice, občinski odbor Šmarje 25. 11. 1917, ki med drugim pravi: »Vse naše moči stavimo na razpolago dokler se ne zgradi jugoslovanska država pod žezlom Habsburško-lorenške dinastije.«¹²⁹ 365 podpisanih občine Št. Vid, 20. 2. 1918: »Iskreno želimo, da bi nam Bog dal pod habsburškim vladarjem Jugoslavijo, kjer bi Slovenci, Hrvati in Srbi imeli svoj lasten, lep, svoboden dom. Mi ljubimo habsburško monarhijo«¹³⁰, županstvo Vrhnike 20. 11. 1917: »z odločno zahtevo samostojne in neodvisne države jugoslovanskega naroda pod vlado Habsburžanov.«¹³¹

Politični okraj Litija

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
LITIJA	Ržišče	občinski odbor				9. 12. 1917	A
	Kandrše	občinski odbor				17. 12. 1918	
	Kolovrat	občinski odbor				8. 12. 1917	
	Kotredež	občinski odbor				19. 2. 1918	A
	Kresnice	občinski odbor				20. 5. 1918	
		prebivalci	300	191	491		
VIŠNJA GORA	St. Lampert	občinski odbor				18. 3. 1918	
	Zagorje ob Savi	občinski odbor				5. 12. 1917	A
		železničarji		11	11		A
		premogarji			729		
	Vače	županstvo				16. 1. 1918	
VIŠNJA GORA	Bukovica	občinski odbor				25. 11. 1917	A
	Dob	občinski odbor				25. 11. 1917	
	Gorenja vas	občinski odbor				25. 11. 1917	
	Hudo	prebivalstvo	64	21	85	22. 2. 1918	A
	Kriška vas	občinski odbor				25. 11. 1917	A
	Krka	občinski odbor				30. 12. 1917	
		žene in dekleta	385		385	15. 1. 1918	
	Leskovec	občinski odbor				25. 11. 1917	
		duhovščina			36	4. 2. 1918	
	Luče	občinski odbor				27. 11. 1917	
	Mrzlo polje	prebivalstvo	124	49	173	21. 2. 1918	A
	Muljava	občinski odbor				25. 11. 1917	
Podboršt	občinski odbor				25. 11. 1917		
Polica	občinski odbor				25. 11. 1917		
	žene in dekleta	306		306	22. 1. 1918		
	možje		192	192	22. 1. 1918		
VIŠNJA GORA	Stehanja vas	občinski odbor				25. 11. 1917	
	Temenica	občinski odbor				25. 11. 1917	
	Višnja gora	občinski odbor				21. 11. 1917	
		občinski odbor				23. 1. 1918	
		zdravst. zastop				23. 1. 1918	
Zagorica	občinski odbor				25. 11. 1917	A	
Žalna	občinski odbor				15. 12. 1917	A	

¹²⁶ PAM, ADF, kart. III, št. 553/2.

¹²⁷ Slovenski gospodar 52, 1918, 13, 28. 3., str. 4.

¹²⁸ PAM, ADF, kart. III, št. 621.

¹²⁹ PAM, ADF, kart. III, št. 640.

¹³⁰ PAM, ADF, kart. III, št. 671.

¹³¹ PAM, ADF, kart. III, št. 682.

Politični okraj Litija je zbral 2372 podpisov za deklaracijo. Zanj se je izreklo tudi 23 občinskih odborov. Tudi tukaj so izjave s poudarjeno habsburško klavzulo. Tako občinski odbor Zagorje ob Savi 5. 12. 1917: »zahteva po samostojni državi jugoslovanskega naroda pod habsburškim žezlom.« Iz Zagorja je tudi izjava železničarjev z 11 podpisi: »zahtevamo ujedinjenje Slovencev, Hrvatov in Srbov v Jugoslavijo pod Habsburžani v okviru Avstrije.«¹³²

Prebivalstvo Mrzlega polja s 173 podpisi, 21. 2. 1918: »Bog nam kmalu daj pod habsburškim vladarjem državo, kjer bi skupaj bratsko stanovali Slovenci, Hrvati in Srbi, kjer bi skupaj svobodno živeli in delali za veliko našo boljše bodočnost. – Vaš boj je boj ljubezni do prestola in boj ljubezni za našo svobodo!«¹³³

Politični okraj Logatec

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
LOGATEC	Gornji Logatec Dolnji Logatec	občinski odbor				4. 12. 1917	A
		občinski odbor				1. 12. 1917	
IDRIJA	Čekovnik Črni Vrh	občinski odbor				31. 1. 1918	A
		županstvo				3. 2. 1918	
	Dole	občinski odbor	651	357	1008	16. 12. 1917	A
		prebivalstvo					
		županstvo	360	123	483	16. 1. 1918 22. 2. 1918	A
Godovič Idrija	občinski odbor podpisani	167	320	487	5. 3. 1918 25. 12. 1917		
Vojsko Žiri	Jednakopravnost občinski odbor županstvo podpisani				13. 4. 1918 16. 1. 1918 24. 1. 1918 28. 11. 1917	A	
CERKNICA	Cerknica Rakek Sv. Trojica	občinski odbor				24. 11. 1917	A
		občinski odbor dekleta in žene	289		289	12. 12. 1917 5. 5. 1918	
LOŽ	Bloke Lož Stari trg	občinski odbor				28. 11. 1917	A
		občinski odbor				21. 11. 1917	
		županstvo				14. 11. 1917	

Politični okraj Logatec je zbral 2455 podpisov v 4 sodnih okrajih.

Iz sodnih okrajev Lož in Logatec ni izjav s podpisi prebivalstva, so le izjave občinskih odborov. Črni vrh je izjavil: »Živi jugoslovanska država pod žezlom preslavne habsburško-lorenske vladarske hiše.« Prebivalstvo te občine s kar 1008 podpisi poudarja: »Z geslom: Ustvariti nam pod preslavnim habsburško-lorenskim žezlom državo Jugoslavijo!«¹³⁴ V fondu je tudi izjava političnega društva »Jednakopravnost« iz Idrije.

Politični okraj Radovljica

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
KRANJSKA GORA	Jesenice	županstvo				19. 11. 1917	
		železničarji uslužbenci c. kr. žez- znice Jesenice – Trbiž		332	332	19. 11. 1917	
RADOVLJICA	Begunje Bled Brezje Kamna Gorica Koprivnik Kropa	županstvo				15. 11. 1917	A
		občinski odbor				7. 1. 1918	
		žene in dekleta	237		237	17. 1. 1918	
	občinski odbor				4. 12. 1917		
	podpisani	135	103	238	17. 3. 1918 20. 11. 1917		
Radovljica Zasip Lesce	občinski odbor oslu. žel. post. Podnard – Kropa županska zveza prebivalci žene in dekleta		72	72	19. 11. 1917 6. 1. 1918		
			110	46	156		
			125		125		A

¹³² PAM, ADF, kart. III, št. 686.

¹³³ PAM, ADF, kart. III, št. 577.

¹³⁴ PAM, ADF, kart. III, št. 475.

Okraj Radovljica je zbral le 1208 podpisov in 8 občinskih izjav.

Jeseniški železničarji s 332 podpisi so se 19. 11. 1917 izrekli za deklaracijo. V Lescah je 125 žena in deklet izjavilo, »naj vztrajno nadaljujejo započeto delo v korist našemu jugoslovanskemu narodu in s tem v korist naši Avstriji«, hkrati so pa tudi obsodili nasprotnike deklaracije: »Izdajalcem pa naj kri mož naših in sinov in bratov naših hrabrih zamaši klevetna grla.«¹³⁵ Občinski odbor Kropa v svoji izjavi 20. 11. 1917 pritrjuje delu slovenskih poslancev in škofu Jegliču.

Politični okraj Novo Mesto

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
ŽUŽEMBERK	Ambrus	občina občinski odbor žene in dekleta župnik	227		227	13. 1. 1918	
	Žužemberk Šmihel pri Žužem.					18. 12. 1917 27. 1. 1918 27. 1. 1918	
NOVO MESTO	Bela Cerkev	občinski odbor	172		172	25. 11. 1917	A
	Brusnice	občina				6. 11. 1917	
	Gornje Polje	občina žene in dekleta				20. 1. 1918	
TREBNJE	Mirna Peč	občina	406	753	1159	17. 1. 1918	A
	Rudolfovo = N. Mesto	županstvo				7. 4. 1918	
	Orehovica	gerent. občine				11. 11. 1917	
	Toplice	občina podpisani					
TREBNJE	Dobrníč	občinski odbor žene in dekleta	534		534	12. 2. 1918	A
	Velika Loka	občinski odbor	162		162	25. 11. 1917	
		žene in dekleta	84	62	148	27. 1. 1918	
	Trebnje	Gorišek Rudolf možje		491	491	2. 4. 1918 22. 3. 1918	
	Veliki Gaber	občinski odbor				25. 11. 1917	

Okraj Novo Mesto je nabral 2893 podpisov; 10 občin se je izreklo za deklaracijo.

Šmihel pri Žužemberku je sprejel 27. 1. 1918 polo 227 podpisov, ki jo je župnik poslal dr. Antonu Korošču. Pola iz Velike Loke vsebuje izjavo občinskega odbora: »pozdravljamo z navdušenjem neutrudljivo delovanje sv. Očeta papeža Benedikta XV. za doseg svetovnega miru, obenem izraža neomajno vdanost presvitlemu vladarju Karlu I. . . . – za jugoslovansko edinstvo pod habsburškim žezlom, kjer se morajo zagotoviti Slovincem popolna svoboda v verskem, političnem in gospodarskem pogledu.« Kipar Rudolf Gorišek 2. 4. 1918 pošilja podpise in opisuje potek akcije, katero najbolj ovira župnik, ki v cerkvi ljudi odvrača od podpisovanja deklaracije.¹³⁶

Politični okraj Kamnik

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
BRDO	Blagovica	žene in dekleta podpisane občinski odbor občinski odbor županstvo občinski odbor občinski odbor županstvo občinski odbor občinski odbor občina občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor	238		238	16. 1. 1918	A
	Čemšenik		499		499	9. 12. 1917	
	Češnjice					25. 11. 1917	
	Dob					9. 11. 1917	
	Dol					18. 11. 1917	
	Dolsko					27. 1. 1918	
	Drtija					27. 11. 1917	
	Krašnja					25. 11. 1917	
	Krtina					5. 12. 1917	
	Lukovica					24. 2. 1918	
	Moravče					25. 11. 1917	
	Podrečje					25. 11. 1917	
	Prevoje					25. 11. 1917	
	Rafolče					27. 11. 1917	
	Rova					26. 10. 1917	
	Sp. Koseze					25. 11. 1917	

¹³⁵ PAM, ADF, kart. III, št. 550.

¹³⁶ PAM, ADF, kart. III, št. 559/1,2.

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum	
			ženske	moški	skupaj		
KAMNIK	Trojane Velika vas Zlato Polje	občinski odbor občinski odbor občinski odbor županstvo žene in dekleta	197		197	30. 11. 1917	A
						29. 11. 1917	
			25. 11. 1917				
			10. 12. 1918				
	Domžale Dragomelj Gozd Homec Hrušovka Jarše	občani žene in dekleta občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor	123	33	33 123	25. 11. 1917	
						19. 11. 1917	
						18. 11. 1917	
						25. 11. 1917	
						18. 11. 1917	
						26. 1. 1918	
Kaplja vas Klanec Križ Loka pri Mengšu Lahovče Mengeš Šmartno Mlaka	občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor	237		237	10. 11. 1917		
					12. 11. 1917		
					25. 11. 1917		
					25. 11. 1917		
					11. 11. 1917		
					12. 11. 1917		
					29. 11. 1918		
					11. 11. 1917		
			280		280		

Sodni okraj	Kraj	Kdo pošilja	Število podpisov			Datum				
			ženske	moški	skupaj					
KAMNIK	Motnik Mekinj Nasoviče Nevlje	občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor županstvo	273		273	25. 11. 1917	A			
						25. 11. 1917				
						22. 11. 1917				
						25. 11. 1917				
	Špitalič Zg. Tuhinj Paloviče Podgorje Podhruška Radomlje Zalog Šmarca Kamnik	občinski odbor žene in dekleta občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor župansvtvo odbor mešč. korp. duhovščina župani K, okr.							24. 11. 1917	A
									20. 1. 1918	
									25. 11. 1917	
									11. 11. 1917	
									25. 11. 1917	
									21. 11. 1917	
									25. 11. 1917	
									11. 11. 1917	
									26. 11. 1917	
									26. 11. 1917	
									5. 12. 1917	
									4. 11. 1917	A
	Suhadole Županje njive Trzin Tunjice Rašica Bistričica Vodice	občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor občinski odbor							11. 11. 1917	A
									24. 11. 1917	
									11. 11. 1917	
									25. 11. 1917	
					25. 11. 1917					
					25. 11. 1917					
					25. 11. 1917					
					24. 3. 1918					
					19. 11. 1917					
	Kaplja vas, Klanec, Križ, Mlake, Moste, Nasovče, Suhadole, Lahovče, Zalog	žene in dekleta	758		758		A			

Kamniški okraj je bil zastopan posebno dobro. Tu so zbrali 3023 podpisov in kar 47 občinskih odborov oziroma županstev se je izreklo za deklaracijo.

Med izjavami je tudi izjava kamniške duhovščine 15. 12. 1917, naslovljena na Jugoslovanski klub »za Jugoslavijo pod žezlom habsburške dinastije.«¹³⁷ Iz Kamnika je tudi izjava mestnega županstva ter odbora meščanske korporacije kamniške, ki združuje vse meščanske hišne posestnike mesta. Novembra 1917 so dali župani kamniškega okraja izjavo, ki je naslovljena na Jugoslovanski klub, v roke p. g. dr. Korošču: »za svobodo in edinstvo jugoslovanskega naroda, katero pa je

¹³⁷ PAM, ADF, kart. III, št. 517.

* * *

Na Kranjskem je podpisalo deklaracijo 30.429 ljudi.¹⁴³ Posebno dobro sta zastopana glede števila podpisov in občinskih izjav kamniški okraj in Dolenjska, slabše pa Notranjska. Ker je Notranjska spadala že k ožjemu vojnemu ozemlju, je verjetno to vzrok, zaradi katerega je bilo podpisovanje tod težavno in onemogočeno.

Prevladujejo izjave občinskih odborov, manjši je razmah deklaracijskega gibanja glede podpisovanja deklaracije s strani prebivalstva.

Menim, da je iz analize in predstavitve nekaterih izjav po okrajih razvidno, da tudi te izjave od septembra 1917 pa do maja 1918 vsebujejo habsburško klavzulo in poudarjajo avstrijski okvir in Habsburžane. Res je, da je to v manjši meri kot na Štajerskem, vendar ni zanemarljivo malo. Skoraj vse izjave pa vsebujejo zahteve in želje po miru; mnoge obsojajo razdiralno politiko v Slovenski ljudski stranki.

V primerjavi s Štajersko na Kranjskem skoraj ni izjav društev in drugih korporacij. Tudi izjav duhovščine je v fondu v mariborskem arhivu malo. Zasedila nisem tudi nobene izjave krajevnih šolskih svetov.

V fondu za Kranjsko so tudi pole z izjavami slovenskih vojakov s fronte, in sicer dve izjavi iz Italije: slovenski častniki na fronti, pošta 279 in vojaki 35. maršbataljona 2. gor. strelskega polka.

Zanimiva je tudi izjava dunajskih Slovenk s 13 podpisi s konca januarja 1918. Svojo izjavo je poslalo tudi Slovensko društvo Sv. Barbara in Boženstvena bratovščina za žene v Gladbecku, kjer se čez 300 oseb izreka za deklaracijo.

Tudi nekateri železničarji na Kranjskem so dali svoje izjave: uslužbenci železniške postaje Podnart–Kropa (72 podpisov) in 48 uslužbencev c. kr. državne železnice Jesenice–Trbiž.

Nadaljevanje sledi

¹⁴³ Podatek na osnovi pol s podpisi v Pokrajinskem arhivu Maribor.

Zusammenfassung

ERKLÄRUNGEN ZUR UNTERSTÜTZUNG DER MAI-DEKLARATION (2. Teil)

Vlasta Stavbar

In Fortsetzung der Erörterung und Analyse der Unterzeichner der Mai-Deklaration befaßt sich die Autorin mit den Unterschriftenbögen, die das Gebiet des Landes Krain betreffen. Auch hier werden die Bögen nach der Zahl der Unterzeichner, nach ihrem Geschlecht und nach den an der Aktion beteiligten Organisationen aufgegliedert. Die gebietsweise Einteilung folgt den politischen Bezirken. Die Verfasserin erwähnt besonders verschiedene Texte, beziehungsweise Anhänge zu der Deklaration selbst, die auch in Krain oftmals die Habsburger Klausel enthielten, die hier jedoch nicht so häufig ist wie in der Steiermark. Auch sonst gab es in Krain viel weniger Unterschriftenbögen als in der Steiermark, wenigstens nach den im Mariborer Regionalarchiv erhaltenen zu urteilen. In Krain haben sich an der Aktion fast keine Vereine und anderen Korporationen beteiligt, auch nur wenige Priester und kein einziger lokaler Schulrat.